

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).38
УДК 373.3/5.091.33-027.22:796.093(498)

Цибанюк О.О.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики
фізичного виховання і спорту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці
Циба Ю.Г.
викладач кафедри теорії та методики
фізичного виховання і спорту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці
Ніколайчук О.П.
старший викладач кафедри теорії та методики
фізичного виховання і спорту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці
Ковач Ш.А.
старший викладач кафедри фізичного виховання
ДВНЗ «Ужгородський Національний університет»
м. Ужгород

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ РУМУНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

В статті О. Цибанюк, Ю. Циба, О. Ніколайчук, Ш. Ковача «Характеристика джерельної бази дослідження фізичного виховання учнів румунських закладів освіти» проаналізовано п'ять груп джерел, зокрема 1) архівні документи; 2) джерела нормативно-правового спрямування; 3) інтерпретаційні джерела, які присвячені проблемі фізичного виховання учнівської молоді Румунії в педагогічній ретроспективі; 4) документи програмно-методичного забезпечення шкільного фізичного виховання. Зроблено висновок про те, що використання джерелознавчого підходу та історіографічний аналіз проблеми дозволило констатувати наявність різноманітних джерел на визначену тему. Та попри значні напрацювання у даній галузі, значна частина робіт стосуються або загальних питань нормативно-правового регламентування фізичної активності всіх верств населення, або особливостей підготовки фахівців.

Ключові слова: джерела, документи, заклади освіти, Румунія, учні, фізичне виховання.

In the article O. Tsybanyuk, Y. Tsyba, O. Nikolaichuk, Sh. Kovacha "Characteristics of the source base for the study of physical education of students in Romanian educational institutions" five groups of sources are singled out and analyzed, in particular 1) archival documents that contain factual research material; 2) the sources of normative and legal guidance that regulated the formation and development of the system of physical education in Romanian educational institutions, determined its content and structure; 3) interpretative sources of a scientific and theoretical nature, which are devoted to the problem of the theory and practice of physical education of Romanian schoolchildren in a pedagogical retrospective; 4) documents of software and methodological support for the organization of physical education in educational institutions, which illustrated the development of the methodology and practice of school physical education and sports, the peculiarities of the training of specialists in this field. It was concluded that the use of the source-based approach and the historiographical analysis of the research problem made it possible to ascertain the presence of various sources on the topic of the development of physical education of schoolchildren in the countries of the world and Europe, in particular Romania, in different historical periods. Despite the significant work of scientists on the implementation of strategic planning programs in this field, the effectiveness of the implementation and organization of forms of physical education in educational institutions, a significant part of the work concerns either general issues of regulatory and legal regulation of physical activity of all segments of the population, or the specifics of training specialists and their improvement qualifications.

Keywords: sources, documents, educational institutions, Romania, students, physical education.

Постановка проблеми й аналіз результатів останніх досліджень, зв'язок проблеми з важливими науковими чи практичними завданнями. Висвітлення проблеми дослідження потребувало вивчення значної кількості історико-педагогічних джерел, у яких порушується проблема теорії та практики фізичного виховання учнівської молоді Румунії у визначених хронологічних межах. Звернення до розвідок учених України, Європи та світу щодо проблем джерелознавства та історіографії дозволяє констатувати наявність різних підходів щодо добору історико-педагогічних джерел та визначення критеріїв їхньої класифікації. Представниками таких підходів стали Л. Березівська, М. Вілкінсон, С. Кемміс, С. Черріхолмс тощо [3; 15; 17]. Зокрема, І. Розман пропонував групувати матеріали за такими критеріями: «1) обґрунтовують його методологію»; 2) є публікаціями і науковими дисертаціями за певною науковою темою; 3) є першоджерелами, вибір яких визначається, перш за все історичним періодом [7, с. 48]. М. Кротті, Я. Лінкольн, С. Лінхам та Е. Губа визначають важливим критерієм врахування географічних та хронологічних меж досліджень, наголошуючи на різних трактуваннях тих чи інших подій в різні історичні періоди [12, с. 114].

Мета дослідження – виокремити та охарактеризувати джерельної бази дослідження фізичного виховання учнів

румунських закладів освіти різних історичних періодів.

Методи й організація дослідження. Використані методи аналізу й узагальнення наукової, навчально-методичної та спеціальної літератури з фізичного виховання та педагогіки, архівних документів та нормативно-правових актів. Проаналізовано близько 40 різноманітних джерел, що створюють базу дослідження – фонди архіву Міністерства освіти, Національного центрального історичного архіву; збірники законів авторства С. Хамаджіу, офіційний сайт «Legislație», монографії, наукові статті, методичні розробки українських, румунських та світових науковців і практиків тощо.

Результати дослідження. Опрацювання джерел дослідження дозволило їх розподілити на п'ять груп, зокрема 1) архівні документи, які містять фактологічний матеріал дослідження; 2) джерела нормативно-правового спрямування, що регламентували формування і розвиток системи фізичного виховання в румунських закладах освіти, визначали її зміст та структуру; 3) інтерпретаційні джерела науково-теоретичного характеру, які присвячені проблемі теорії та практики фізичного виховання учнівської молоді Румунії та в той чи інший спосіб стосуються питань організації різних форм фізкультурно-оздоровчої роботи в школах; де висвітлені загальні питання та окремі аспекти розглянутої проблеми в педагогічній ретроспективі. Четвертою групою виділяємо документи програмно-методичного забезпечення організації фізичного виховання в закладах освіти, що ілюстрували розвиток методики і практики шкільного фізичного виховання і спорту, особливостей підготовки фахівців у даній галузі, а п'ятою – матеріали різноманітних спортивних федерацій і товариств.

Зупинимося на більш докладній характеристиці визначених груп з огляду на їхнє залучення до дослідницької роботи. Першу групу джерел склали архівні документи, які містять фактологічний матеріал дослідження, розташовані у архіві Міністерства фізичного виховання Соціалістичної республіки Румунія, фонд «Постійний», справи 110/1968, 235/1970, 423/1973, 136/1978 та інші; Національний історичний архів (далі – ANIC), фонд – Центральний комітет комуністичної партії Румунії, секція № 222 – канцелярія [17].

Серед даних архівів Румунії, варто виокремити такі: статистичні данні щодо абітурієнтів у заклади вищої освіти за фахом «фізичне виховання і спорт», програми вступних іспитів та їх результати, директивні вказівки щодо удосконалення кваліфікації вчителів шкіл із методичних питань; зведені звіти шкіл і курсів підготовки і перепідготовки спеціалістів; зведені звіти про організацію масових фізкультурно-спортивних заходів; звіти приймальних комісій педагогічних інститутів; стенограми нарад директорів закладів освіти означеного періоду [13; 17]. Звернення до них дозволило розглянути проблему дослідження в контексті впливу політики комуністичної партії країни на формування системи підготовки кадрів в галузі фізичного виховання і спорту, встановити її провідні тенденції, охарактеризувати досягнення та недоліки.

Матеріали обласного архіву Чернівецької області розташовані у фондах №16 – Префектура Кіцманського повіту; №213 – XIV окружний шкільний інспекторат дали можливість конкретизувати виявлені загальні тенденції розвитку фізичного виховання в системі освіти періоду анексії Буковини Королівством Румунія (1918-1940 рр.), відстежити зміст та негативні зміни.

Друга група – нормативно-правові акти, що регламентували формування та розвиток фізичного виховання і шкільного спорту в країнах світу, зокрема румунських закладах освіти означеного періоду. Окремим блоком цієї потужної групи виділяємо документи міжнародних організацій – ООН, ЮНЕСКО, ВООЗ, Європейської Ради тощо, що аналізують реальну ситуацію щодо організації фізичного виховання дітей та молоді в закладах освіти різних рівнів й форм власності, стан охоплення фізичною активністю у поза шкільний час населення країн Європи та світу, надають рекомендації по формуванню здорового способу життя, вихованню молодого покоління, використанню потенціалу фізичних вправ і спорту для цього, здійснюють стратегічне планування такої діяльності та реалізацію цих стратегій тощо. Так, серед них – Конвенції ООН про права дитини (1989 р.), «Декларація тисячоліття» (2000 р.), Резолюція 58/5 «Спорт як засіб сприяння освіти, здоров'ю, розвитку і миру» (2003 р.); X Всесвітнього конгресу «Спорт для всіх» (2004 р.). Крім того, це – Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту ЮНЕСКО (1978 р.), «Освітні інновації для розвитку», програми Міжнародної ради з питань охорони здоров'я, фізичного виховання, відпочинку, спорту та танців (2001 р.), Глобальні рекомендації щодо фізичної активності заради здоров'я (2010 р.), «Всесвітнє опитування щодо шкільного фізичного виховання» (2013 р.), «Стимулювання фізичної активності за допомогою школи: набір інструментів» (2021 р.), а також документи Всесвітньої організації охорони здоров'я. Програма «Кроки до здоров'я: європейські рамки сприяння фізичної активності для здоров'я» (2007 р.), «Здоров'я-2020: європейська політика та стратегія XXI століття» (2013 р.), звіти Eurypdice 2011-2021 рр. [8, с.31-35].

Інші, в свою чергу, поділені на три тематичні підгрупи – закони та постанови уряду Румунського королівства, постанови та декрети Міністерств освіти і віросповідань, оборони тощо другої половини XIX – 40 рр. XX ст., дотичні документи періоду Румунської Народної Республіки / Соціалістичної Республіки Румунії та сучасного періоду. До першої підгрупи відносимо наступні:

– «Інструктивний Закон» №52014/1864 від 5/17 грудня 1864 р.; «Закон про початкову і загальну середню освіту» від 1893 р. та дотичний закон від 1896 р.; Закон про загальну і вищу освіту від 1898 р.; «Закон про професійну освіту» від 1899 р. – акти, що забезпечували правову основу формування та розвитку всієї системи освіти Румунії означеного вище періоду [14; 16];

– «Закон про призначення вчителів з гімнастики в гімназіях, ліцєях і професійних школах» від 1879 р.; «Закон про військове навчання учнів старше 15 років в середніх школах» 1909 р.; Закон 727 від 12 березня 1915 р. про функціонування «Федерації спортивних товариств Румунії»; Декрет Міністерства оборони №3442 від 1913 р. про затвердження регламенту військової школи з поглибленим вивченням фехтування і гімнастики – документи, що регламентували впровадження тих чи інших фізичних вправ в навчальні програми закладів освіти, діяльність громадських організацій у галузі фізичного виховання і спорт та різноманітних аспектів милітаризації навчального процесу кінця XIX ст. до Другої світової війни. Крім того, до цієї підгрупи відносимо проекти законів та безпосередньо закони про організацію фізичного виховання для всіх верств населення Румунії, зокрема дітей та молоді, створення закладів й громадських формацій, що опікувались розвитком різних видів спорту – «Закон про Будинок народної культури» від 3 листопада 1921 р.; проект «Закону про організацію фізичного виховання в школі, в спортивних і гімнастичних товариствах ремісників, робочих і селян», 1921 р.; закон «Про створення «Румунського товариства зброї, гімнастики і сигналу», 1921 р.; «Закони про фізичне виховання» 1923, 1929, 1933 рр. [9].

– До другої підгрупи відносимо цілу низку документів, серед яких Конституція Румунської Народної Республіки 1948 р., «Закон про реформу освіти» 1948 р., Постанова Ради Міністрів Румунської Народної Республіки від 2 липня 1957 р. про реорганізацію фізкультурно-спортивного руху і створення Спілки фізичної культури і спорту, в яких створені засади управління галуззю у зазначений час. Крім того до цієї підгрупи відноситься Закон №29 від 29 грудня 1967 р. (перевиданий у 1977 р.) щодо розвитку діяльності фізичного виховання і спорту та створення Національної ради з фізичного виховання і спорту. Зазначаємо, що ці юридичні документи означеного періоду виокремлювали фізичне виховання і спорт учнівської молоді «діяльністю національного інтересу».

– До таких джерел також відносимо Декрет Тимчасової ради Національного Союзу № 27/30 грудня 1989 р. про ліквідацію Національної ради з фізичного виховання і спорту та створення Міністерства спорту; Постанова Уряду Румунії №124 / 01.02.1991 р. про організацію та функціонування Олімпійського комітету Румунії, доповнене рішенням уряду 631/1995 та змінене рішенням уряду 883/1998. В цій підгрупі представлені низка документів – Постанов Уряду країни щодо організації та функціонування центрального органу виконавчої влади, що реалізували політику держави у справах молоді і спорту (фізичного виховання) 1992, 1994, 1996, 1997, 1999, 2001 рр. Основними сучасними актами цієї групи визначені Закон № 69/28 квітня 2000 р. про фізичне виховання і спорт, Рішення Уряду № 884/2001 про затвердження Положення про виконання положень Закону про фізичне виховання і спорт № 884/2001 69/2000. Зазначимо, що вивчення перелічених вище документів створило правове підґрунтя нашої роботи, дозволило з'ясувати нормативне визначення базового апарату дослідження (виховання, вправи, гімнастика, спорт, урок, фахівці, шкільне фізичне виховання), встановити особливості еволюції теорії та методики фізичного виховання учнівської молоді Румунії в різні історичні періоди, узагальнити тенденції впровадження та стратегічного розвитку шкільного фізичного виховання, виокремити перспективи його розвитку.

Третя група – інтерпретаційні джерела науково-теоретичного характеру, – представлена тематичними словниково-довідковими виданнями, науковими працями (монографії, дисертації, автореферати, тези до дисертацій) та окремими публікаціями, розміщеними на сторінках світової педагогічної періодики, матеріалах міжнародних та всеукраїнських конференцій тощо. Так, до джерел даної групи, зокрема, відносимо навчально-методичні видання щодо історичних, філософських, правових й кадрових проблем фізичного виховання учнів країн світу та Європи (О. Базильчук, В. Базильчук [2], Е. Вільчковський, В. Пасічник [4], О. Жданова, Л. Чеховська, А. Фляк [5], О. Мозолев, А. Кошура [6] тощо. Крім того, групу представлено монографіями та дисертаційними працями, як українських, так і румунських дослідників: Г. Антонеску «Історія педагогіки – фундаментальні доктрини» (1972 р.) [10]; Г. Арделеан «Реформування системи фізичного виховання школярів Румунії» (Тернопіль, 2000 р.) [1]; І. Попеску «Спорт у долях балканських народів» (Львів, 1991 р.); П. Попеску «Цитати Г. Керстеа – теоретико-методичні основи фізичного виховання» (1999 р.); К. Продеа, Р. Вайдахазан «Комп'ютеризоване навчання у фізичному вихованні та фізичній терапії» (Клуж-Напока, 2010 р.); Г. Раца «Дидактика фізичного виховання і спорту» (Баку, 2004 р.), І. Циклован «Теорія фізичного виховання і спорту» (Бухарест, 1972 р.). Матеріал, представлений у вказаних монографіях, становив теоретико-методологічне підґрунтя роботи, сприяв конкретизації базових понять дослідження у педагогічному дискурсі.

Четвертою групою виділяємо документи програмно-методичного забезпечення організації фізичного виховання в закладах освіти, що ілюстрували розвиток методики і практики шкільного фізичного виховання і спорту – програми «Фізичне виховання» та «Гра і рух» (початкова школа); «Практична спортивна підготовка» з 51 виду спорту, зокрема: альпінізм, легка атлетика, бадмінтон, спортивні ігри, різні види єдиноборства (гімназії, ліцеї); особливостей підготовки фахівців галузі бакалаврів та магістрів – «паспорти дисциплін» тощо; регламент і звіти щодо Національної шкільної олімпіади, «Національної програми «Відкрий для себе ойну» (2014 р.). Крім того, сюди відносимо методичні та практичні рекомендації і розробки, додатки, звіти шкіл про здійснену роботу тощо.

Висновки з новим обґрунтуванням подальшого пошуку в цьому напрямі. Отже, використання джерелознавчого підходу та історіографічний аналіз проблеми дослідження дозволило констатувати наявність різноманітних джерел на узагальнену тему розвитку фізичного виховання учнівської молоді країн світу та Європи, зокрема Румунії в різні історичні періоди. Та попри значні напрацювання учених щодо питань реалізації програм стратегічного планування у даній галузі, ефективності впровадження і організації форм фізичного виховання в закладах освіти, значна частина робіт стосуються або загальних питань нормативно-правового регламентування фізичної активності всіх верств населення, або особливостей підготовки фахівців та підвищення їх кваліфікації.

Література

1. Арделеан Г.І. Реформування системи фізичного виховання школярів Румунії [Текст]: дис...канд. з фізичного виховання і спорту: 24.00.02. Тернопільський держ. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Т., 2000. 176 с.
2. Базильчук О. В., Базильчук В.Б. Ізраїльський досвід професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у вищих навчальних закладах. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Вип.3. Бердянськ : БДПУ, 2017. 300 с.
3. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства: наук.-допом. бібліогр. покажч. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 251 с.
4. Вільчковський Е., Пасічник В. Фізичне виховання в школах Греції. *Історичні, філософські, правові й кадрові проблеми фізичної культури. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: збірник наукових праць... № 3 (31), 2015. С. 10–14.
5. Жданова О., Чеховська Л., Фляк А. Фізичне виховання в школах країн Європи. *Молода спортивна наука України*. 2015. Т. 2. С. 311–319.
6. Мозолев О. М., Кошура А. В. Розвиток фізичного виховання в системі вищої освіти Польщі на рубежі ХХ – ХХІ сторіччя. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2015. №11. С. 140–143.

7. Розман І. Педагогічна біографістика: джерелознавчий аспект. *Освітній простір України*. 2019. № 15. С. 45–51.
8. Гнесь Н.О., Цибанюк О.О., Циба Ю.Г., Молдован А.Д. Актуальність стратегічного планування розвитку фізичного виховання та фізичної активності дітей та молоді (міжнародні ініціативи ЮНЕСКО). *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Вип. 5 (150). 2022. С. 31-35.
9. Цибанюк О.О. Генезис основних дефініцій галузі фізичного виховання в науково-довідковій літературі Румунії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Випуск 4 (149). 2022. С. 123-125.
10. Antonescu G.G. Istoria pedagogiei – doctrinele fundamentale ale pedagogiei, 1972. 540 p.
11. Cherryholmes C. H. Notes on pragmatism and scientific realism. *Educational Researcher*, 1992, August–September. Vol. 14. P. 13–17.
12. Crotty M. The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process. Thousand Oaks, CA: Sage, 1998. 256 p.
13. Arhiva Med. (Arhiva Ministerul educației). Fond Permanent. nenumerotat.
14. Hamangiu C. Lege pentru casa culturala poporului din 3 noembrie 1921. Codul General al Romaniei. Legu uzuale. Vol. IX-X. Bucuresti, Editura «Universala» Alcalau and Co. P. 1210-1215.
15. Kemmis S., & Wilkinson M. Participatory action research and the study of practice. *Action research in practice: Partnerships for social justice in education*. New York: Routledge, 1998. P. 21–36.
16. Legislație. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/legislation-56_ro (дата звернення 12.09.2015).
17. Secția Cancelarie. ANIC (Arhive naționale istorice centrale, CC al PCR). Fond 34. dosar 55/1974. 34 v.

References

1. Ardelean G.I. (2000) Reforming the system of physical education of schoolchildren in Romania [Text]: dis...cand. on phys. Educ. and sports: 24.00.02. Ternopil State. Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. 176 p.
2. Bazilchuk O.V., Bazilchuk V.B. (2017) Israeli experience of professional training of future specialists in physical therapy in higher educational institutions. Scientific notes of Berdyan State Pedagogical University. Is.3. Berdyansk: BDP, 2017. 300 p.
3. Berezivska L. D. Reforming school education in Ukraine in the 20th century through the prism of source studies: research assistant. bibliography show Vinnytsia: TVORY LLC, 2019. 251 p.
4. E. Vilchkovskiy, V. Pasichnyk. (2015) Physical education in Greek schools. Historical, philosophical, legal problems of physical culture. Physical education, sport and culture of health in modern society. № 3 (31). P. 10–14.
5. Zhdanova O., Chekhovska L., Flyak A. (2015) Physical education in schools of European countries. Young sports science of Ukraine. Vol. 2. P. 311–319.
6. Mozolev O., Koshura A. (2015) Development of physical education in the system of higher education in Poland at the 20th-21st centuries. Collection of scientific works of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University "Ukraine". № 11. P. 140–143.
7. Rozman I. Pedagogical biography: the source science aspect. Educational space of Ukraine. 2019. No. 15. P. 45–51.
8. Hnes N., Tsybanyuk O., Tsiba Y., Moldovan A. (2022) The relevance of strategic planning for the development of physical education and physical activity of children and youth (UNESCO international initiatives). Scientific journal of the M.P. Dragomanov NPU. Vol. 5 (150). P.31-35.
9. Tsybanyuk O.O. The genesis of the main definitions of the field of physical education in the scientific and reference literature of Romania. Scientific journal of the M.P. Dragomanov NPU. Issue 4 (149). 2022. P. 123-125.
10. Antonescu G.G. History of pedagogy – the fundamental doctrines of pedagogy, 1972. 540 p.
11. Cherryholmes C. H. Notes on pragmatism and scientific realism. *Educational Researcher*, 1992, August–September. Vol. 14. P. 13–17.
12. Crotty M. The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process. Thousand Oaks, CA: Sage, 1998. 256 p.
13. Med. Archive. (Archive Ministry of Education). Permanent Fund. unnumbered.
14. Hamangiu C. Law for the cultural house of the people of November 3, 1921. General Code of Romania. Usual bonds. Vol. IX-X. Bucharest, Publisher "Universala" Alcalau and Co. R. 1210-1215.
15. Kemmis S., & Wilkinson M. Participatory action research and the study of practice. *Action research in practice: Partnerships for social justice in education*. New York: Routledge, 1998. P. 21–36.
16. Legislație. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/legislation-56_ro (дата звернення 12.09.2015).
17. Chancery Section. ANIC (Central National Historical Archives, CC of PCR). Fund 34. file 55/1974. 34 v.